

Herr Hartung

William Geller

Herr Hartung

Roman over de complete verwording van een
redelijk ordentelijk mens tot een
meedogenloos medewerker van het Nazisme.

Schrijvers moeten in deze opzet van uitgeven zelf de correctie op het zetwerk uitvoeren. Door de werking van het geheugen, dat nogal eens afgaat op eerder gemaakte herinneringen, blijven er wel eens zetfoutjes ongezien bij de controle. Dat doet echter geen afbreuk aan de inhoud.

© William Geller

Zie ook: <http://www.AAABoeken>

ISBN nummer: 9789464050097

1

Het enige wat op een oorlog wees, was het geronk van veel vliegtuigen in de verte en een ver verwijderd gebulder van geschut. Veilig in zijn kuil, zag hij de bosjes die de huizen een paar honderd meter verder goeddeels aan het oog onttrokken. Slechts hier en daar verraadde een boven de bosjes uitstekend dak dat er een dorpje moest liggen. De gedachten van Herr Hartung dwaalden af. Steeds als er tijd voor was, gaf hij zich over aan zijn grote liefhebberij: geschiedenis. Hij vond dat iedereen de hoofdlijnen zou moeten kunnen dromen daar het verleden een voor de mens bepalend pad naar het heden was en dat het heden weer aan de basis van de toekomst stond. Hij vond zichzelf er behoorlijk goed in.

De gedachten van Herr Hartung keerden voor de zoveelste keer terug naar wat hij als “het begin” beschouwde.

De oorlog, die de geschiedenis zou ingaan als: de Tweede Wereldoorlog, was feitelijk al begonnen met het ingaan van het verdrag van Versailles op 28 juni 1917. Dat verdrag had een eind gemaakt aan wat destijds “De Grote Oorlog” werd genoemd maar nu meer bekend was onder de naam “De Eerste Wereldoorlog”. De aan de Duitsers opgelegde bepalingen waren van zodanige zwaarte geweest dat het land daar nooit aan zou kunnen voldoen. De weerstand ertegen bij de Duitsers was groot en mede door die bepalingen en de daardoor ontstane armoede, hongersnood en grote sterfte onder kinderen en ouderen, werd de voedingsbodem geschapen waarop het Nationaal Socialisme zou gaan bloeien.

Van 1919 tot in 1923 was de toestand in Duitsland erbarmelijk. De inflatie groeide tot ongekende hoogte en herhaaldelijke communistische opstanden in Hamburg, midden Duitsland en het Roergebied braken weer af wat met veel pijn en moeite was opgebouwd. In 1921 werd er, als onderdeel van de bepalingen van Versailles, een stemming gehouden in Opper-Silezië maar ondanks een voor Duitsland gunstige uitslag werd het grootste gedeelte van dit belangrijke industriegebied aan Polen toegewezen. Duitsland kruipt echter ondanks alles toch heel langzaam uit de modder omhoog. In 1925 wordt het toegelaten

tot de Volkenbond. In 1931 wordt in Kiel de 'Deutschland', een pantserkruiser, te water gelaten waarmee de basis voor een nieuwe vloot werd gelegd. Duitsland had de resten van zijn vloot tot zinken gebracht bij het einde van de 1^e Wereldoorlog maar nu was dan de wederopbouw van de vloot begonnen. In juni 1932 kwam de NSDAP van Hitler als sterkste partij uit de bus en op 30 januari 1933 werd Hitler als rijkskanselier beëdigd. Al per eind februari van dat jaar werd de linkse pers verboden en een paar maanden later volgde een verbod voor alle niet nationaalsocialistische partijen en vakverenigingen. Op 30 juni 1934 werden een aantal tegenstanders van Hitler uit de weg geruimd waaronder Ernst Röhm, de leider van de SA. In augustus 1934 werd Hitler benoemd tot Führer van Duitsland. Op 16 maart 1935 volgde invoering van de algemene dienstplicht in Duitsland.

Enige beweging deed Herr Hartung terug keren naar de werkelijkheid. Hij was erg opgewonden geweest toen het bericht bij hem was binnen gekomen dat de door hem gewenste situatie was gevonden, een klein dorp in een kom in het terrein met een paar honderd inwoners. De SS, de enige instantie die op de hoogte was van de wensen van Herr Hartung, had het prachtig voor elkaar. Het plaatsje was van geen enkel strategisch belang zodat er geen rekening behoefde te worden gehouden met acties van Russische zijde. Trouwens de Russen waren op alle fronten in de verdediging en vele tienduizenden waren al gevangengenomen door de glorieuze Duitse troepen. Het dorp voor de proefneming was hermetisch afgesloten. Iedereen die het zou willen verlaten werd al op afstand neergeschoten door de scherpschutters van de SS of door een van hun vele mitrailleurnesten. Op wat grotere afstand stonden verspreid opgesteld een aantal tanks die in actie zouden komen als er onverhoopt toch nog vluchtende eenheden van de Russen in de buurt zouden komen. Door de snelle Duitse opmars waren er nog tientallen kleinere en grotere afdelingen Russen die rondzwierven in de hoop de eigen linies

te kunnen bereiken. Het experiment zou groot gevaar kunnen lopen als er enige van die groepen in de buurt zouden komen. Het was bekend dat er zich in het omsingelde dorp naast de paar honderd bewoners ook nog een paar honderd soldaten aanwezig waren. Wel is waar slechts met geweren bewapend maar in de verwarring die zou kunnen ontstaan bij een vuurgevecht met vluchtende Russische eenheden zou het hele experiment kunnen mislukken. Rust was het wat Herr Hartung nodig had. Rust om de gevolgen van het experiment te onderzoeken. Zijn gedachten dwaalden weer af.

Een morele en praktische overwinning was geboekt met de terugkeer van het Saargebied bij Duitsland. Een volksstemming, waartoe in Versailles al een besluit was genomen, toonde aan dat ruim 90% van de bevolking voor hereniging met het Vaderland was.

7 maart 1936 was een belangrijke dag geweest; de Duitse troepen waren toen het Rijnland binnen getrokken en de geallieerden hadden geen noemenswaardige protesten ingediend.

In juli van dat jaar begon de Spaanse burgeroorlog en Hitler, die wel een bondgenoot ten zuiden van Frankrijk kon gebruiken, besloot de Spaanse nationalist te steunen. Zijn duikbommenwerpers gebruikten het oorlogsgebied als oefenterrein.

Begin 1938 werd het Duitse leger gereorganiseerd en Hitler benoemd zichzelf tot opperbevelhebber. Eindelijk op 12 maart 1938 begon de glorieuze opmars van het Duitse leger dat uiteindelijk tot Groot Duitsland zou moeten gaan leiden, met de het binnentrekken van Oostenrijk. Een dag later werd dat land bij Duitsland gevoegd. De volgende uitbreiding volgde eind september 1938 toen Sudetenland aan Tsjecho-Slowakije werd ontnomen. Weer een uitbreiding volgde op 15 maart 1939 als de Duitsers Tsjechië bezetten. Dat gebeurde nadat onder druk van Hitler Slowakije zich had losgemaakt van de Tsjechen.

Duitsland bleef groeien toen op 22 maart het Memelgebied aan het Rijk werd toegevoegd.

Tot dan waren het slechts schermutselingen geweest maar de oorlog barstte echt los op 1 september 1939 toen de Duitsers Polen binnentrokken. Hitler was er van uit gegaan dat de Britten en de Fransen, die een verbond met dat land hadden, niet zouden reageren. Ze deden dat echter wel en op 3 september verklaarden zij Duitsland de oorlog. Op 17 september vielen de Russen de Polen in de rug aan. Eind september werd Polen verdeeld tussen Duitsland en Rusland en de nieuwe grens zou worden gevormd door de rivier de Bug. Daarvoor werd op 24 september Warschau door bijna 1200 vliegtuigen gebombardeerd. Door de aanval in de rug door de Russen stortte de Poolse verdediging in. Op 23 september verklaarde het Duitse opperbevel de Poolse veldtocht als beëindigd maar het laatste verzet werd pas begin oktober gebroken. Tot dan is de oorlog met Engeland en Frankrijk beperkt gebleven tot de zee en de lucht behoudens wat patrouille gevechten en de bezetting door de Fransen van enkele kleine stukjes Duits gebied. Een onverwachte steun voor Hitler was het binnenvallen van Finland door de Russen op 1 december 1939. De Russen wilden meer toegang tot de Baltische zee. De Fransen en Engelsen wilden Rusland graag als bondgenoot tegen Hitler maar waren tegen een bezetting van Finland door de Russen die daarbij wellicht ook een bedreiging zouden gaan vormen voor Noorwegen en Zweden. Hitler zag met genoegen wat voor moeite de Russen hadden met het kleine Finland. Hoe slechter de Russische troepen hoe beter voor Duitsland en Finland zou in de toekomst nog wel eens een goede bondgenoot kunnen zijn als het onvermijdelijke, een strijd tegen de Russen, zou losbarsten. Uiteindelijk werden de Finnen door de geweldige Russische overmacht gedwongen enkele belangrijke gebieden af te staan.

Door het geallieerde voornemen om de kust van Noorwegen te blokkeren teneinde te voorkomen dat ijzererts naar Duitsland vervoerd kon worden en de vrees van Hitler dat er troepen in Scandinavië aan land gezet zouden worden, vielen op 9 april 1940 Duitse troepen Denemarken en Noorwegen binnen. Een

geallieerd expeditieleger probeerde tevergeefs de Duitsers te verdrijven. Gezien de toenemende geruchten over een op handen zijnde aanval van de Duitsers op Frankrijk, België en Nederland, verliet het geallieerde expeditieleger Noorwegen op 3 mei. Dan eindelijk op 10 mei 1940 begon die grootscheepse aanval in het westen. Nederland werd onder de voet gelopen. De Fransen en Belgen met een Brits expeditieleger versterkt, boden weerstand maar de Duitse Blitzkrieg werd hen te veel. Op alle fronten werden ze teruggedreven. Op 28 mei 1940 capituleerde België. Op 22 juni 1940 tekende de Franse generaal Huntziger de Franse capitulatie. De Duitsers bezetten niet heel Frankrijk. Het zuidelijke gebied kwam onder maarschalk Petain te staan. Hitler hoopte daarmee de sympathie van de Fransen te winnen, een sympathie die hij goed kon gebruiken in zijn strijd tegen Engeland. De voor de onderzeebootoorlog zo belangrijke Kanaal- en Atlantische oceaankusten kwamen natuurlijk onder Duits beheer. In juni 1940 nam de Sovjet-Unie de macht over in Estland, Letland en Litouwen.

Nadat Herr Hartung via zijn contact bij de SS had vernomen dat de door hem gewenste plek was gevonden, omsingeld en 'veilig' was gesteld, had hij haastig zijn mensen zich laten gereed maken en met Junker transportvliegtuigen waren ze naar hun bestemming gevlogen. Het had Herr Hartung gestreeld dat ze waren begeleid door een drietal jagers. De SS, of in ieder geval zijn beschermheer, was er kennelijk van overtuigd dat zijn werk van belang was voor het Duitse rijk. Enige kilometers van het omsingelde dorp waren ze geland op een hobbelig terrein. De bevelvoerende SS-kolonel had zijn zaakjes goed voor elkaar en Herr Hartung had de grootste moeite gehad om zijn enthousiasme niet te tonen bij het zien van wat ze voor hem in petto hadden. Ronduit ideaal! Als hij de plaats zelf had mogen kiezen of zelfs had mogen bouwen zou het niet beter gekund hebben. Eén enkele dag had Herr Hartung gebruikt om de omgeving te verkennen. Hij had een tochtje gemaakt langs de hele omsingeling en de plaatsen vastgesteld van waar hij zijn "bombardement" zou laten

losbarsten op het plaatsje. Volgens de kolonel hield de SS het dorp nu vier dagen in de tang en slechts sporadisch had er vandaar een schot geklonken en dat was misschien alleen geweest om een stuk vee te doden voor de slacht. Geen enkele maal was er een uitbraakpoging gedaan of een poging gedaan om zich aan de Duitsers over te geven. De kolonel had dat best gevonden want hij hield niet van gevangenen. Verslagen vijanden kon je beter voor je uit drijven naar de volgende vijandige stellingen. De vijand zou niet op hen willen vuren en tegen de tijd dat de vluchtelingen achter de eigen linies waren gekomen zouden de Duitsers al boven op hen zijn. Nee, gevangenen daar had je alleen maar last van, ze moesten bewaakt en gevoed worden en dat was zonde van de mankracht en het voedsel. Gewoon voor je uit drijven en als dat niet vlug genoeg ging dan maar neer maaien met de machinegeweren.

Herr Hartung droomde verder.

Incidenten in Mandsjoerije leidden tot de oprichting van het keizerrijk Mandsjoerije. In 1937 startten de Japanners een veldtocht tegen China. Met gedurfde landingen kregen de Japanners vrij snel de grote steden en de spoorwegen in handen maar in het ruige achterland ontstond een verbitterde guerrilla. Het conflict tussen China en Japan zou verder deel gaan uitmaken van de Tweede Wereldoorlog. De verlangens van Japan gingen uit naar de vele koloniën van de westerse landen. In het verre oosten was Japan al vanaf 1931 bezig met het vergroten van haar gebied.

In Afrika deden de Italianen hetzelfde. Al in 1936 had Mussolini Abessinie bezet en het met Somalië en Eritrea tot Italiaans Oost-Afrika verklaard. Begin augustus 1940 trokken Italiaanse troepen Brits Somalië binnen.

Op 26 september landden Japanse troepen in Indochina, een gebied dat tot dan onder Frans bestuur stond.

Begin december begonnen de Britten in Noord-Afrika een offensief tegen de Italianen en al snel werden er een 40.000 van hen gevangen genomen bij de verovering door de Engelsen van Sidi Barrani. Ook in andere delen van Oost-Afrika

waren de Engelsen, versterkt met Zuid-Afrikaanse eenheden, in opmars tegen de Italianen. De eerste landingen van Duitse troepen, op aandrang van Mussolini bij Hitler, in Tripoli betekenden een ernstige tegenslag voor de oprukkende Engelsen.

Begin maart trokken Duitse troepen door Bulgarije naar Griekenland.

In Oost-Afrika boekten de geallieerden steeds meer successen en de Italianen moesten overal terug of zich overgeven. Na heftig aandringen van Mussolini, begon eind maart het Duitse offensief in Noord-Afrika tegen de Engelsen.

Op 6 april vallen de Duitsers Joegoslavië binnen. Een tegenvaller voor Hitler was de ondertekening van een niet-aanvalspact tussen Rusland en Japan. De voorgenomen aanval op Rusland zou gebaat geweest zijn bij een Japanse dreiging in het oosten.

Op 30 april was heel Griekenland in Duitse handen. Op 19 mei gaf de Italiaanse generaal Aosta zich over aan de Britten. Geheel Ethiopië was nu weer bevrijd. Aan de andere kant ging op 1 juni 1941 Kreta verloren na een spectaculaire Duitse luchtlanding. Op 22 juni volgde wat wel eens de belangrijkste stap in de tweede Wereldoorlog zou kunnen zijn: De aanval op Rusland. Al de eerste twee dagen werd een groot deel van het 'Russische' deel van Polen overgenomen. Finland schaarde zich aan Duitse zijde met de bedoeling de onder dwang aan Rusland afgestane gebieden terug te veroveren.

Herr Hartung besprak met de kolonel zijn plannen zonder te verraden waar het precies om ging. Hoewel hij er wel nieuwsgierig naar was stelde de kolonel zich tevreden met de wetenschap dat het de bedoeling was dat geen van de mensen in het dorp het er levend vanaf zou brengen, behalve dan degenen die deze groep geleerden met zich mee wilden nemen voor nader onderzoek. Hij vermoedde dat het iets met gifgassen te maken had en daar zag hij wel iets in. Het zou kostbare Duitse levens sparen en indien goed toegepast, bij de vijand zowel militairen als een flink deel van de burgers uitschakelen.

Herr Hartung had besloten dat de aanval zou gaan plaatsvinden vanuit het oosten omdat de zeer zwakke wind voorlopig van uit die richting zou waaien. Zijn eigen mensen hadden met hulp van de SS de mortierachtige stukken geschut opgesteld voor zijn aanval. Er zouden veertig speciale granaten worden afgevuurd die het dodelijke middel over het omsingelde dorp moesten verspreiden. Teneinde gevaar voor eigen mensen te voorkomen zouden de SS troepen zich aan de westzijde enkele kilometers terugtrekken. Bovendien zouden alle soldaten in het front van de omsingeling speciaal ontwikkelde kleding en maskers dragen. Verspreide waarnemers van de groep Hartung zouden een scherpe controle houden op alle betrokkenen of er zich symptomen van besmetting zouden voordoen. Herr Hartung moest er niet aan denken dat er onder de SS'ers slachtoffers zouden vallen. Hij zou dan zijn verdere onderzoek haast welzeker moeten staken en er zelfs misschien wel het leven bij moeten inschieten. Mocht er van zijn eigen mensen iemand omkomen dan was dat minder erg. Zijn medewerkers waren er zich van bewust dat ze gevaar liepen maar hun enige alternatief zou een concentratiekamp zijn. En niet zo maar een kamp maar een kamp waar ze aan medische experimenten zouden worden blootgesteld. Voor sommigen was tot verwondering van Herr Hartung de keuze nog moeilijk geweest maar, zoals meestal het geval is wanneer eigen leven in het geding is, hadden de meesten niet veel moeite gehad met het kiezen voor het laboratorium van Herr Hartung. Ze waren wetenschappers. Dat door hun werk wellicht tienduizenden mensen of meer nog zouden kunnen sterven was heel verschrikkelijk maar hun eigen leven kwam toch eerst en... ten slotte dienden ze de wetenschap en het was nu eenmaal niet te voorkomen dat dit wel eens met mensenlevens gepaard ging.

Nadat alle voorzorgsmaatregelen getroffen waren begon het bombardement. Er waren slechts lichte, wat doffe knallen te horen en men kon de op bussen lijkende granaten door de lucht zien slingeren in de richting van het omsingelde dorp. Op een hoogte van een tiental meters boven de bodem ontplofte de

granaten en door zijn kijker zag Herr Hartung duidelijk de witte wolken die neerdaalden. De granaten gedroegen zich als gewenst en het vele testen was niet tevergeefs geweest. Zoals gehoopt dreef er geen wolk naar het westen. De wind was gelukkig te zwak om problemen te veroorzaken. Het afhankelijk zijn van de wind was nog een groot probleem dat diende te worden opgelost. Het was in feite hetzelfde probleem dat men in de eerste wereld oorlog had gehad met gifgas. Bij een plotseling draaien van de wind bestookte men de eigen troepen. Gelukkig was het anthrax poeder een stuk zwaarder dan gas en waren de problemen wat dat aanging in ieder geval minder groot dan die er met gas waren. Na het neerdalen van de witte wolken werd de hoogste mate van paraatheid van kracht voor de SS. Alles en iedereen, mensen zowel als dieren en liefst ook vogels, dienden op het eerste gezicht te worden doodgeschoten. Niemand van de troepen mocht zich binnen het afgebakende terrein begeven, om welke reden dan ook. Er was een tijd van wachten aangebroken want Herr Hartung moest minstens zeven dagen wachten voor hij met zijn mensen op onderzoek zou kunnen uitgaan. Over een paar dagen zouden de gevolgen van het bombardement merkbaar worden en er was dan ook van af die tijd een grote mogelijkheid dat de ingeslotenen een poging tot uitbraak zouden doen.

Anthrax. Herr Hartung was er helemaal zeker van dat het zijn wondermiddel zou worden. Het wondermiddel dat zonder veel verlies van Duitse levens de overwinning moest brengen op de Russen. Wat hij in ieder geval tekort kwam was tijd. Hitler was de oorlog in oostelijke richting veel te vroeg begonnen. Het leger was er niet klaar voor geweest en de luchtmacht was er nog minder klaar voor. Gezien de onmetelijke afstanden in Rusland zouden er een paar duizend lange afstand bommenwerpers moeten zijn die de Russische fabrieken in en achter de Oeral hadden moeten vernietigen. De fabrieken waar in een hoog tempo tanks en vliegtuigen werden gebouwd die de Duitse legers overal op hun weg naar die Oeral zouden tegenkomen. Bovendien was al gebleken dat de Russen met man en macht bezig waren alle strategisch belangrijke

fabrieken te verplaatsen naar veiliger oorden ver achter de Oeral. Er werd door gevangenen zelfs beweerd dat tijdens die verhuizing in sommige gevallen de productie gewoon doorging op de treinen. Waar Duitsland beperkt was in zijn mensen, had Rusland mankracht genoeg en gezien de ervaringen tot nu toe sprongen ze er niet zuinig mee om. Bij de vrijwel altijd op niets uitlopende tegenaanvallen kwam het vaak voor dat de voorste linies aanvallers gewapend waren maar dat de volgende linies maar wapens moesten oprapen van hun weggemaakte kameraden. De Duitse jagers waren superieur aan die van hun tegenstanders maar men mocht niet vergeten dat de Russen heel goede ontwerpers hadden en dat het slechts een kwestie van tijd zou zijn voor men de eerste nieuwe producten zou zien verschijnen. Dan de tanks. Op de verharde Duitse wegen een schitterend product maar op de stoffige vlakten van Rusland die in de herfst ook nog eens zouden veranderen in reusachtige modderpoelen, waren ze te licht en de rupsbanden te smal. Wat dat aangaat stond de Duitse legers nog heel wat problemen te wachten. Het was nu eind juli maar over twee of drie maanden zou de weerssituatie duidelijk in het voordeel van de Russen zijn. Dan was er nog het transport van goederen naar de fronten. De Russische spoorrails hadden een andere breedte dan de Duitse en treinen konden niet eenvoudig weg door stomen. De rails moesten worden aangepast of alles moest worden overgeladen. De Russen waren dan wel zwaar aan de verliezende hand maar ze zorgden er wel voor dat de treinen die in Duitse handen dreigden te vallen werden vernietigd. Daarnaast zorgde achtergebleven groepjes soldaten voor veel problemen met het opblazen van spoorrails en in de onmetelijke vlakten en de uitgestrekte bossen waren deze saboteurs niet gemakkelijk te vatten. Het transport was dus een groot probleem en diende goeddeels te geschieden met paardenkracht. Niet alleen moesten die paarden eten en drinken, ze moesten van tijd tot tijd ook rusten. Naarmate de troepen verder Rusland binnen trokken moesten er eigenlijk navenant meer paarden komen en nu reeds werden in de bezette landen als Noorwegen, België, Frankrijk en Nederland paarden gevorderd voor dienst aan het oostfront. Nog had het

leger alleen maar overwinningen te melden maar voor hoe lang? Herr Hartung vreesde het ergste. Met een grotere luchtmacht en de door hem ontwikkelde middelen zou het allemaal heel wat gemakkelijker gaan. Zijn droom was luchtaanvallen met een anthrax variatie op de Oeral en de gebieden er achter. De Russen konden dan geen hulp meer uit hun oostelijke gebieden halen. Bovendien moest er aan de oostzijde van dat land dreiging uitgeoefend worden door de Japanners. Herr Hartung had helemaal niets met Japan maar zolang de oorlog niet gewonnen was moest men dankbaar zijn met elke bondgenoot. Zou Duitsland het gebied ten westen van de Oeral in bezit hebben dan was de zo zeer gewenst Lebensraum een feit. De Oeral zelf zou moeten worden omgetoverd in een groot fort en het gebied tussen het gebergte en de rivier Jenisej moest gedemilitariseerd en nog liever, onbewoond worden. Via het luchtruim zouden de Duitsers daar controle op moeten uitoefenen. Herr Hartung wist precies waar het bij Hitler aan schortte: lange termijn visie. Zoals het nu ging leek het allemaal wel aardig maar het kostte veel te veel edel Duits bloed. Van de Wehrmacht hoefde tegen de missers van de grote leider niet veel actie verwacht te worden. De generaals waren te bang voor de Führer. De SS was wel is waar een kudde slaafs vee maar ook een gevaarlijke kudde, ze zou geen enkele oppositie tegen de aanbeden Führer dulden. Aanvankelijk was Herr Hartung nog zeer enthousiast geweest over Hitler maar met de te vroege inval in Rusland had zijn vertrouwen een grote knak gekregen. Ten slotte waren er dan nog de bedenkingen tegen de vlootontwikkeling. Dat de oppervlakte vloot klein was gebleven was wel is waar jammer en daar zou ook zeker aan gewerkt moeten worden maar het accent had veel eerder op de U boten gelegd moeten worden, drie tot vier maal zoveel schepen en een soort onder water U boot moederschepen. De onderzeeërs zouden in staat zijn geweest om Engeland hermetisch af te grendelen en het tot vrede hebben kunnen dwingen. Engeland bezetten was niet nodig. Het zijn vloot afnemen (en die bij de in opbouw zijnde Duitse voegen) was voldoende. De Engelse luchtmacht zou vernietigd worden en de Britten konden dan verder hun gang

gaan. Natuurlijk zouden ze zich proberen te herbewapenen en steun zoeken waar het maar te vinden was, maar een pact met Amerika (waarvan de bevolking absoluut niets met de strijd in Europa te maken wilde hebben) moest Duitsland voldoende tijd geven om het de sterkste militaire macht ter wereld te maken. Groot Duitsland van de Oeral tot de Atlantische Oceaan. Zwitserland en Italië zouden aan het rijk moeten worden toegevoegd en de Middellandse zee zou tot een Duitse binnenzee verworden. Herr Hartung droomde graag over zulke zaken en zag zichzelf als een van de weinigen die de plannen zouden kunnen helpen realiseren...

Vijf dagen waren voorbijgegaan en er was een toenemende drukte in het omsingelde dorp te bespeuren. Tientallen malen waren er schoten gelost op bewoners die het plaatsje wilde verlaten. Dat wond Herr Hartung erg op want het betekende vrijwel zeker dat zijn anthrax werkte. Nog moest hij voor eigen veiligheid en die van de overige Duitse betrokkenen, twee dagen wachten maar dat leek niet erg. Verkenningspatrouilles hadden vastgesteld dat de enige militaire beweging in de verre omgeving die van de Duitsers zelf waren. Vooral goed bewaakte colonnes met hulpgoederen kwamen nog wel eens in de buurt maar bevelen van de SS om een wat noordelijker of zuidelijker route te nemen werden zonder enig protest opgevolgd. Het was zowel bij het Duitse leger als bij de Duitse burgers bekend dat je, als je gezond wilde blijven, maar beter niet tegen de SS kon in gaan. Herr Hartung zou graag luchtverkenningfoto's willen zien over het omsingelde dorp maar durfde het niet aan om er zijn contactman om te vragen. Deze had hem er namelijk al op gewezen dat hij feitelijk te veel geld vroeg ten opzichte van de tot dan geboekte resultaten. Gevangenen om op te experimenteren was één ding en goederen als chemicaliën was ook geen probleem maar de grote hoeveelheden geld moesten beter verantwoord worden en dat was nou juist iets wat Herr Hartung totaal niet wilde. Dat geld was namelijk voor zijn eigen veiligheid voor later als het onverhoopt nog mis zou gaan met de oorlog en het grote Duitse Rijk. Dat die kans bestond was niet ondenkbaar. Het wel is

waar niet eens zijnde met de te vroege inval in Rusland leek het er toch op dat in ieder geval Moskou en Leningrad nog voor de winter bezet zouden worden. Dat zou de Russen een zo grote morele klap kunnen geven dat ze met een gebiedsoverdracht zouden willen instemmen. Daarbij ongetwijfeld bedenkend dat ze dan de tijd zouden krijgen voor de opbouw van een nieuwe grote en sterke legermacht. Een legermacht die in staat moest zijn de Nazi indringers terug te jagen naar waar ze vandaan kwamen. Herr Hartung was voor een dergelijk beeld niet bang. De Duitse wetenschap stond op een ongekend hoog peil en de nieuwe wapens waaraan werd gewerkt, zoals de raketontwerpen in Peenemunde, zou de voorsprong op de rest van de wereld alleen maar vergroten. Laatstelijk had hij nog mogen vernemen over de vorderingen op nucleair gebied en de theoretische mogelijkheden om bommen te maken die een kernexplosie te weeg zouden kunnen brengen. Geen enkele bestaande bom was met de explosieve kracht die dan ontstond te vergelijken. Samen met de in ontwikkeling zijnde lange afstandsruketten zou Duitsland dan in staat zijn om elke gewenste plek in de wereld te vernietigen. Herr Hartung glimlachte gelukkig bij de gedachte daaraan. De nieuwe kernkrachten gebruiken voor verafgelegen landen die de Duitse wereldbeheersing in twijfel trokken of te niet wilden doen en zijn eigen chemische strijdmiddelen voor de oorlog nabij en het scheppen van een levenloze buffer tussen Groot Duitsland en de omringende wereld.

Herr Hartung tuurde weer door zijn veldkijker. Hij wist vrijwel zeker wat hij over een paar dagen zou aantreffen. De experimenten op de tientallen gevangenen hadden wel duidelijk gemaakt wat de gevolgen waren van een besmetting met anthrax. Hij was zelf geen bioloog of chemicus maar had zich wel de basiskennis bijgebracht. Herr Hartung was meer een organisator die zeer snel was in het nemen van de juiste beslissingen en feilloos aanvoelde hoe ver hij kon gaan. Die eigenschappen hadden hem op het niveau gebracht waarop hij zich nu bevond: hoofd van een ultra geheim onderzoekscentrum. Een onderzoekscentrum dat wegen zocht om zonder verlies aan eigen mensen een oorlog te velde te

winnen. Ideaal was daarbij dat mensen dienden te sterven maar vee en gewassen liefst intact bleven. Er moest tenslotte ook aan de voeding van de oprukkende troepen worden gedacht en het zou geweldig zijn om uit de inmiddels bezette landen in West-Europa boeren hierheen te voeren om voor Groot Duitsland de voedselvoorziening te waarborgen. Hoe het er wat dat aanging met zijn anthrax voor stond wist hij nog niet. Tot nu toe waren de experimenten op mensen uitgevoerd met de bedoeling te weten te komen wat de besmettingsverschijnselen precies inhielden, op welke wijze de besmetting plaatsvond en of er mogelijkheden tot genezing waren. Herr Hartung wist dat al in 1490 voor Christus melding werd gemaakt van de ziekte die anthrax veroorzaakt. De ziekte kwam voor bij mens en dier maar waardoor ze ontstond was niet te achterhalen geweest. Aanvankelijk leek de ziekte alleen voor te komen onder de volken in het zuiden en in het oosten. Zowel bij de Egyptenaren, de Hindoes, verschillende Afrikaanse landen als bij de Romeinen kwam de ziekte onregelmatig voor. In de zeventiende eeuw was er een epidemie in Europa geweest maar daarna, waarschijnlijk door verbeterde hygiënische omstandigheden, was het aantal geconstateerde gevallen aanzienlijk gedaald. Nog steeds kwam de ziekte voor in Afrika, het Midden-Oosten en Azië. Ook was Herr Hartung ervan op de hoogte dat de Engelsen al met soortgelijk strijdmiddelen bezig waren geweest in de Amerikaanse vrijheidsoorlog. Slaven werden ontvoerd en besmet met het kinderpokkenvirus. Bleek de besmetting aan te slaan dan gaf men de slaven de kans te ontsnappen om terug te keren naar de eigen linies. Daar de Britten waren ingeënt tegen de ziekte en de Amerikanen niet liep het Engelse leger geen gevaar de vrijheidsstrijders echter wel. In de zestiende en zeventiende eeuw waren het de Spanjaarden geweest die waarschijnlijk als eersten anthrax hadden gebruikt als wapen. Ze mengden schroot met gemalen glas en vet van dieren die aan anthrax waren gestorven. De rondvliegende scherven bezorgden vele tegenstanders grote wonden die dan, mede door de besmetting, een verschrikkelijke dood te wachten stond. Ook in de Boerenoorlog van 1899 tot 1902 in Zuid-Afrika maakten de Engelsen al gebruik van

chemicaliën en wel in de vorm van verstikkende fosforgranaten die misselijkmakende en ademhalingsmoeilijkheden veroorzakende dampen verspreidden. Dit waren echter allemaal primitieve pogingen geweest, net als ook het gebruik van gas in de Eerste Wereldoorlog. Nieuwe ontwikkelingen hadden echter nieuwe mogelijkheden geschapen en een geweldige stap in de kennis van bacteriën en andere microscopisch kleine eenheden werd gemaakt met de ontwikkeling van de elektronenmicroscop door de Duitser Ernst Ruska. Voor die tijd was het onderzoek met de microscoop erg beperkt geweest. Een gewone licht microscoop kan geen eenheden laten zien die kleiner zijn dan de golflengte van het licht dat er op valt. In 1904 had de Duitse instrumentmaker Carl Zeiss al de zogenaamde ultramicroscop ontwikkeld, deze belichtte de deeltjes vanaf de zijkant. Een geweldige verbetering maar de echte doorbraak werd bewerkstelligd met de bouw van de elektronenmicroscop door Ruska. Herr Hartung was er trots op dat zijn onderzoekscentrum in het bezit was van zes van de meest moderne versies van de elektronenmicroscop en dan ook nog de verzekering dat bij nieuwe ontdekkingen hij als een van de eersten aan de beurt was voor vernieuwing van zijn materiaal. In de onderzoekskeet die als veldlaboratorium dienstdeed stond een van zijn microscopen opgesteld. Niet dat hij van plan was langer in deze omgeving te blijven dan strikt noodzakelijk was maar het was beter wat te veel materiaal bij zich te hebben dan er om verlegen te komen zitten.

Herr Hartung verstijfde enigszins. Hij was er zeker van dat hij wat beweging had waargenomen tussen de struiken op een paar honderd meter afstand. Zou hij de SS moeten waarschuwen? Was dit een echte poging tot uitbraak? Waren het vluchtende zieken? Voor hij een beslissing kon nemen knetterde rechts van hem een mitrailleur. De SS hoefde niet gewaarschuwd te worden, natuurlijk was de SS wakker en waakzaam. Kogels sloegen als hagelstenen in het struikgewas en de bewegingen stopten. Herr Hartung glimlachte. Bijna had hij zich zorgen gemaakt. Niet zo zeer over zijn experiment want

er zouden nog gelegenheden genoeg komen om zijn materialen te testen maar om zijn eigen hachje. Met de SS in je buurt, het meest superieure krijgsmachtonderdeel dat ooit op aarde had rondgelopen, behoefde je je echter nooit zorgen te maken. Mede daarom was het zo jammer dat deze edele strijders soms moesten sneuvelen tegen inferieure tegenstanders met inferieure wapens. Met zijn vindingen zou aan dat vermorsen van Duits bloed vrijwel zeker een einde kunnen komen. Herr Hartung kwam half overeind maar de inslag van een kogel deed hem plat op zijn gezicht vallen in de kuil die speciaal voor zijn observaties was gegraven. Het mochten dan inferieure wapens zijn, een kogel uit een dergelijk geweer was net zo dodelijk als een uit een van de moderne Duitse wapens. Bijna voor Herr Hartung de grond raakte ratelde van meerdere plaatsen de Duitse machinegeweren. Met enkele vuurstoten besproeiden ze de struiken vanwaar de waarnemer was beschoten. Nog steeds geschrokken trok Herr Hartung zich terug om zich te gaan voorbereiden op zijn intocht in het dorp. Over twee dagen zou hij dan wel onder zwaar bewapende begeleiding staan maar het incident van zo juist had hem duidelijk gemaakt dat nog niet iedereen bleek te zijn uitgeschakeld. Uit voorzorg kroop hij over het open terrein naar achter naar de wallen waarachter de gigantische schijnwerpers stonden opgesteld die de strook rond het dorp na ondergaan van de zon bijna net zo fel konden verlichten als diezelfde zon dat overdag deed. Bovendien werden er veelvuldig lichtpatronen gebruikt om het zicht van de scherpschutters te verbeteren.

6 augustus 1941. Net voor de stoet zich op weg zou begeven naar het dorp had de kolonel Herr Hartung met trots medegedeeld dat Smolensk inmiddels was gevallen, dat er een luchtaanval op Moskou was geweest en dat de legers van legergroep Midden in de aanval waren gegaan bij Roslawl. Het uiteindelijke doel van die legergroep was het innemen en vernietigen van Moskou. Bijna een miljoen Russen was inmiddels gevangengenomen en men ging er van uit dat zeker ook nog eens een half miljoen gewond of gedood waren. Herr Hartung had begripend geknikt maar zich van commentaar

onthouden. Zeker dat waren indrukwekkende getallen en alles verliep tot nu toe volgens planning. Alleen met zoveel krijgsgevangenen was vooruit geen rekening gehouden. Herr Hartung begreep dat er van die krijgsgevangenen nog vele tienduizenden zouden sterven alvorens ze in gevangenkampen zouden zijn ondergebracht. En zelfs dan zouden alleen de sterksten een kans van overleven hebben en dat dan ook nog weer alleen zolang het Rijk ze nog als van enig nut beschouwde. Toch was Herr Hartung er allesbehalve gerust op dat dit zo voorspoedig zou blijven doorgaan. De Russen zouden ongetwijfeld versterkingen uit Siberië laten komen nu er geen directe Japanse dreiging te vrezen was en dat zouden ruwe sterke kerels zijn die goed tegen de koude van de ontegenzeggelijk komende winter konden. Of de Duitse soldaat tegen vrieskou van dertig tot veertig graden onder nul was opgewassen zou nog moeten blijken. Herr Hartung deelde geenszins het optimisme van de Führer en de jaknikkers naast hem, dat voor de winter Leningrad en Moskou bezet zouden zijn. Die steden zouden als stad vernietigd worden en de puinhopen herschape[n] tot stellingen zodat ze een buffer vormden tegen eventuele tegenaanvallen. De winter zou worden gebruikt om troepen af te lossen, het achterland te ontdoen van achtergebleven vijandelijk eenheden en de verbindingen te herstellen en te verbeteren. In het voorjaar zou dan, indien de Russen niet aan de Duitse eisen tegemoet zouden willen komen, de opmars worden voortgezet.

Het voorlaatste deel van de ‘operatie Hartung’, zoals Herr Hartung zijn praktijkproef zo graag noemde, kon beginnen. Schrijvers zouden alles noteren wat er maar te noteren was. Fotografen zouden alles vastleggen en twee filmploegen zouden voor “bewegende” beelden zorgen. Nou ja bewegend, het was niet de bedoeling dat er nog veel beweging zou zijn in het dorp. Met de kolonel was afgesproken dat alle dieren die men nog levend tegen kwam zouden worden afgeschoten. Het afschieten van nog levende mensen zou pas plaatsvinden na toestemming van Herr Hartung persoonlijk. Hij wilde in ieder geval een zestal nog levenden in zijn speciale containers mee

terug nemen naar zijn laboratorium. Op hen zouden de middelen worden toegepast die waren vervaardigd om de ziekte mogelijk te genezen. Wanneer Heer Hartung zijn 'wapen' aan het Rijk zou aanbieden moest er op zijn minst ook een mogelijkheid zijn om eventueel, door welke oorzaak dan ook, besmette Duitsers te genezen.

De groep die zich op weg begaf zag er buitenaards uit. Allen hadden speciaal beschermende kleding aan en een speciaal soort gasmaskers op. Dat de kleding en de maskers werkten was ruimschoots bewezen bij proeven in het laboratorium. Dat had wel is waar enig tientallen proefkonijnen het leven gekost maar dat was minder erg daar het slechts om zigeuners en andere inferieure lieden was gegaan. Ook waren er besmette mensen geweest die de wetenschappers van Herr Hartung hadden kunnen genezen. Dat was echter steeds gebeurd kort na de besmetting en steeds onder geconditioneerde omstandigheden. Van het materiaal dat hij hier vandaan dacht mee te nemen waren de besmettingsomstandigheden niet precies bekend. De een zou wat langer aan de besmetting hebben blootgestaan dan de ander en ook zou de een meer met het anthrax in aanraking zijn gekomen dan de ander. Dan was er het verschil in lichaamsconditie. De gevangenen die hij had gebruikt waren alle behoorlijk vermagerd en lichamelijk zeker niet sterk te noemen. De besmetten hier waren waarschijnlijk geharde boeren die onder moeilijke omstandigheden hun werk hadden moeten verrichten en daarbij een grote weerstand tegen ontberingen hadden opgebouwd.

Rechts voor Herr Hartung knalden een paar schoten. Er werd geroepen dat het om dieren ging. Uit de struiken fladderden een paar vogels op. Herr Hartung had er nog geen flauw idee van wat het effect van het anthrax op vogels was en hij besefte dat ook dat moest worden onderzocht. In overleg met de kolonel was besloten om niet op vogels te schieten. Het zou een ondoenlijke zaak zijn alle vogels uit te schakelen om nog maar niet te spreken van de moeilijkheidsfactor voor een soldaat om een vliegende vogel uit de lucht te schieten. Natuurlijk zouden vogels, als ze al niet gedood werden, het

gevaarlijke gif op hun veren kunnen meevoeren en verspreiden. Dat zou onaangename gevolgen kunnen hebben maar Herr Hartung vond dat dat ten behoeve van de wetenschappelijke vooruitgang aanvaard moest worden. Opnieuw knalden er enige schoten. Een soldaat kwam teruggedraafd en voegde Herr Hartung toe dat er twee kinderen waren neergeschoten die kennelijk nog gezond waren want ze hadden hardlopend getracht aan de militairen te ontkomen. Herr Hartung wenkte zijn dokters, ze moesten zien vast te stellen of de kinderen besmet waren. De proeven in het laboratorium hadden uitgewezen dat de besmetting op drie manieren kon plaatsvinden. Besmetting via de huid en dan via een wond. De geïnfecteerde plek zou gaan jeuken en er zou een bultje ontstaan dat op een insectenbeet leek. Na een paar dagen zou er een flinke zweer met een zwarte korst ontstaan. Lang niet alle gevangenen die op die wijze besmet waren bij laboratoriumproeven waren gestorven. Slechts een kwart was gestorven. Dat de overigen het experiment ook niet hadden overleefd en met kogels waren uitgeschakeld was natuurlijk een logische zaak geweest daar terugsturen naar een kamp te veel geklets met zich mee gebracht zou hebben. Een tweede besmettingsmogelijkheid was die via de longen. De besmetting begon met een verschijnsel dat op een verkoudheid leek maar snel volgde koorts en kortademigheid. Daaropvolgend verscheen er bloed in het speeksel en werd er aansluitend bloed opgegeven. Bij de proeven was gebleken dat de meeste geïnfecteerden na een of anderhalve dag stierven. Een enkeling had het twee dagen of iets meer uitgehouden en ook waren er enkelen die de besmetting hadden overleefd. Ook dezen hadden de dood door de kogel gevonden. Het verschil in overlevingstijd moest nog worden onderzocht maar zou ongetwijfeld iets te maken hebben met de persoonlijke weerstand tegen besmettingen. In zijn programma stond als een van eerst komende onderzoeken een experiment met verse sterke gevangenen versus een groep zwakke half uitgehongerde gevangenen. In eerste instantie alleen mannen, dan vrouwen en ten slotte jongens en meisjes in de leeftijd van twaalf en dertien jaar. De derde mogelijkheid van besmetting

was die via besmet voedsel. De proeven tot nu toe hadden uitgewezen dat het hier om een gecompliceerder vorm van besmetting ging. De artsen neigden naar de mening dat er twee vormen van besmetting waren maar het was nog te vroeg om daarin zekerheid te verkrijgen. In het algemeen waren de verschijnselen misselijkheid, koorts, buikpijn, braken en bloederige diarree. Ongeveer een kwart van de gevangenen waar de proef op genomen was had het met de dood moeten bekopen. Ook hier weer hadden de 'gelukkigen' die het hadden overleefd de kogel gekregen.

Ze waren bij de kinderen aangekomen en de artsen konden geen sporen van besmetting ontdekken. De twee werden van hun kleding ontdaan maar ook dan was er geen uiterlijk spoor van besmetting. Uit het feit dat de kinderen hadden geprobeerd om hardlopend weg te komen en het ontbreken van enig spoor van besmetting moest Herr Hartung concluderen dat de kinderen niet besmet waren geweest. Dat was eigenlijk niet zo'n best begin. De tocht werd behoedzaam voortgezet. De SS'ers voorop met het geweer in de aanslag. Mitrailleurpatrouilles links en rechts, gereed om in te grijpen wanneer dat nodig zou zijn. Dan de hulpen van de artsen en ten slotte de artsen zelf met daarachter Herr Hartung. Helemaal achteraanliep nog een patrouille militairen met bij hen een twintigtal verzamelaars. Verzamelaar was de titel die Herr Hartung had gegeven aan de mensen die in feite gewoon lijken opruimers waren. Deze lijken opruimers werden gevonden onder gestrafte moordenaars en andere zware criminelen. Herr Hartung had een prachtige methode ontdekt om te voorkomen dat deze lieden op de loop zouden gaan. Bij aanvang van hun werk voor het onderzoekslaboratorium kregen ze een inspuiting met een dodelijk gif, althans dat werd hun verteld. Om aan de dood in helse pijnen te ontkomen zouden ze elke week een tegen injectie krijgen. Elk weekend, als de artsen toch vrij waren en er weinig beproefd werd, werd hun die tegen injectie gegeven. Het middel veroorzaakte misselijkheid en een lichte temperatuursverhoging. Na een dag voelden de verzamelaars zich weer prima en konden hun normale werk weer verrichten. Er was nog nooit een ontsnappingspoging gewaagd.

De taak van de verzamelaars bij deze proef was de slachtoffers op hopen te gooien die dan verbrand zouden worden. Hun taak zou verder zijn het hele besmette gebied eerst te besproeien met formaldehyde en waterstofperoxide. Deze stoffen waren bij testen in staat gebleken de antrax te vernietigen of op zijn minst onwerkbaar te maken. Vele monsters met besmette en behandelde grond waren nog steeds onderwerp van onderzoek. Met de monsters moest elk half jaar een poging worden gedaan om de bacterie die de antrax veroorzaakt weer op te kweken. Tot nu toe waren de resultaten zeer hoopgevend. Slechts in een enkel geval was er een kweek mislukt en Herr Hartung hield het erop dat, dat wellicht aan onzorgvuldig handelen te wijten zou kunnen zijn. Toch zou voorzichtigheid geboden blijven. Na de ontsmetting zou het gebied met benzine worden overspoeld en alles wat er zich bevond worden verbrand. Ten slotte zou er door een ploeg gevangenen een hek worden geplaatst met waarschuwingen in het Duits voor passerende troepen en in het Russisch voor de bevolking, dat betreden van dit stuk grond een verschrikkelijke dood ten gevolge zou hebben. Na een jaar moesten er eigenlijk uitgebreid bodemonsters worden genomen waarop getest zou worden of de sporen van de bacterie nog tot leven gewekt konden worden. Bij de onderzoeken was namelijk gebleken dat de bacterie zelf wel redelijk gemakkelijk vernietigd kon worden maar dat ze sporenachtige eitjes achterliet die moeilijk uit te schakelen waren. Al een jaar werd er besmette grond met de sporen bewaard en onlangs was nog gebleken dat de sporen gewoon nog steeds tot leven konden worden gewekt. Hoge temperaturen, uitdroging en verschillende klimatologische omstandigheden leken geen invloed te hebben. Enerzijds was dat mooi maar anderzijds schiep het ook problemen. Veroverde gebieden mochten wel besmet worden maar niet besmet blijven. De grond was nodig om de bewoners van het Grote Duitse Rijk en haar slaven te voeden. Herr Hartung beseftte dan ook maar al te goed dat er nog heel wat onderzoek verricht moest worden voor zijn middel ideaal zou zijn. Gelukkig hadden zijn mensen hem verzekerd dat er mutaties van de bacterie mogelijk moesten zijn die aan al zijn wensen voldeden. Alleen...

het kon nog jaren duren voor ze die mutaties ontwikkeld hadden. En juist tijd was het enige wat Herr Hartung niet had.

Naarmate men het dorp naderde werden meerdere lijken en dood vee gevonden. Een enkele maal klonk een schot. Daar dat altijd honderden meters van Herr Hartung verwijderd was maakte hij zich niet ongerust. Het dode vee werd niet bekeken maar van alle mensen werden de zichtbare verschijnselen genoteerd. In eerste instantie zag het er naar uit dat de meeste slachtoffers door inademen besmet waren. De totale onkunde van de bevolking met het verschijnsel anthrax en het ontbreken van elke vorm van bescherming had kennelijk tot grote paniek geleid. Van een aantal slachtoffers was duidelijk te zien dat ze zich met het zieke lijf hadden proberen voort te slepen naar de buitenkant van het dorp met kennelijk de bedoeling om een vluchtpoging te wagen.

Naarmate de tocht vorderde nam het schieten toe. Ook andere geluiden werden steeds vaker vernomen, gillen, krijsen, uitlatingen die op vloeken leken en een enkele ontploffing die te herkennen was als die van een Duitse handgranaat. Regelmatig kwam er een de artsen van Herr Hartung halen omdat ze een kennelijk geschikte kandidaat hadden gevonden om mee te nemen in een van de containers. Zo werd de kring rond de omsingelden steeds nauwer. Het was al in de middag toen een heftig machinegeweervuur, vermeng met explosies van handgranaten, Herr Hartung deed opschrikken en onwillekeurig ineens duiken. De kolonel kwam hem kort daarna handenwrijvend mededelen dat ze een weerstandnest van Russische militairen hadden opgeruimd. De meesten bleken al aangetast te zijn geweest maar ze hadden zich toch in kennelijk eerder gegraven mangaten verborgen. Door de scherpe verkenner van de SS was van een verrassing geen sprake geweest en in een korte actie was de ongeveer 60 man sterke vijand volkomen vernietigd. Het was nauwelijks een gevecht te noemen geweest en de enkeling die het had overleefd was afgemaakt.

Diep in de middag werd de actie beëindigd. De containers waren gevuld met slachtoffers en de kolonel had het

vrachtvliegtuig dat hen moest vervoeren al laten oproepen. Herr Hartung verkeerde in twijfel. Zou hij nog hier blijven en toezien hoe zijn orders zouden worden uitgevoerd? Zou hij met de proefkonijnen mee terug vliegen? Aan de ene kant wilde hij hier zo snel mogelijk vandaan maar aan de andere kant wist hij dat voortzetting van zijn plannen alleen mogelijk was als hij steeds met een gedegen en complete rapportage kwam van de verrichte handelingen. Hij besloot te blijven.

Om geen enkel risico te nemen had de kolonel verordonneerd dat de omsingeling zoals die in het begin was ingesteld ook de komende nacht gehandhaafd zou blijven. Er konden altijd nog verstopte al of niet zieken zijn die in de nacht een poging zouden doen om uit te breken. Zoals immer, de SS nam geen risico's.

2

Herr Hartung had een sobere maaltijd gebruikt met de kolonel en twee van zijn officieren. Hij had gemerkt dat zij allen super fanatieke nazi's waren die alles wat niet Duits was minachtte. Ze hadden grappen gemaakt over de dorpelingen die hadden gesmeekt voor hun leven. Het leukste hadden ze dan gevonden om in sommige gevallen de slachtoffers niet meteen te doden, maar eerst door de handen of knieën te schieten. Pas na veel gekerm en gekrijs was dan het genadeschot gevolgd. Personen die weerstand hadden geboden waren minder gelukkig geweest ze hadden hun brutaliteit met een schot in de maag moeten bekopen om op die manier een zeer langzame en pijnlijke dood tegemoet te gaan. De kolonel had het licht glimlachend en hoofdschuddend aangehoord. Hij had Herr Hartung toegevoegd dat een en ander ongetwijfeld te wijten was aan het enthousiasme van zijn officieren en hun afkeer van de inferieure rassen van dit land. Herr Hartung had ook maar geglimlacht en iets gemompeld over het nog jong zijn van de officieren wat wel eens tot een soort baldadigheid kon leiden. De kolonel had bevestigend genikt en Herr Hartung had zich zo snel hij voor zijn fatsoen kon teruggetrokken. Er zouden ten slotte nog een paar zware dagen volgen.

Herr Hartung lag op zijn rug op zijn veldbed. Zijn gedachten dwaalden af naar vroeger. Vroeger, het leek wel eeuwen geleden.

Hij was als kantoorbediende begonnen in een bedrijf in een voorstad van Berlijn waar hij zelf ook woonde. Zijn baas dr. Levi Herzenberg was duidelijk zichtbaar van Joodse afkomst maar toch een beste man die veel schik had in zijn leergierige jonge medewerker. Herzenberg was eigenaar van een fabriek waar in drie aparte afdelingen zeep, soda en azijn werden gemaakt. Verder had hij, waarvan bijna niemand wist, een klein laboratorium waar vooral werd geëxperimenteerd met bacteriën en hun mogelijkheden.

De soda was een product waar Herzenberg veel toekomst in zag. Oorspronkelijk een natuurproduct van nogal geringe omvang. Het werd het door Herzenberg kunstmatig

gefabriceerd volgens een door de Belg Solvay ontwikkeld procedé. De productie van Herzenberg was niet bijzonder groot maar hij had een zeer specifiek product weten te ontwikkelen waarvan hij het geheim zorgvuldig in zijn hoofd bewaarde. Herr Hartung had dat vreemd gevonden. Als de man iets zou overkomen, zou de productie of instorten of er zou moeten worden teruggeschakeld naar normale soda en daar was de productie feitelijk te gering voor. De speciale soda van Herzenberg was zeer gewild bij de glasfabrieken die het gebruikten voor bijzondere soorten glas.

Dan was er de zeep productie. Zeep is feitelijk al een zeer oud product. Al in ongeveer 440 v. Chr. wordt er melding van gemaakt. Het werd toen nog geproduceerd met behulp van as en houtskool. Tegen het einde van de zeventiende eeuw introduceerden de Fransen waarschijnlijk als eersten alkali. Voor de zeepfabricage gebruikte Herzenberg als basis de oude methode. Speciaal geselecteerde vetten werden met kaliumhydroxide gehydroliseerd en het ontstane product was dan de basis voor de Herzenberg zepen. Er werden aan dit basisproduct allerlei stoffen toegevoegd als geurstoffen, oliën en kleurstoffen. De producten werden in sierlijke verpakkingen aan de man gebracht en waren bij de rijkere burgers zeer geliefd en die betaalden er dan ook goed voor.

Het derde product dat het bedrijf van Herzenberg produceerde was azijn.

Azijn is in feite een simpel product. Het wordt op grote schaal verkregen door azijnzuur met water te mengen en het wordt al sinds mensen heugenis gebruikt. Oorspronkelijk kwam men aan azijn door wijn langdurig in de openlucht te laten staan waardoor het verzuurde. In vroeger eeuwen ontdekte men zo ook dat voedsel ondergedompeld in deze zure wijn, 'vin aigre' zoals de Fransen het noemde, langer houdbaar bleef en dat was een welkome eigenschap. Een heel aardige bijkomstigheid was dat deze zure wijnazijn, al of niet verdund met water, ook nog een goede dorstlesser was. Verder werd ontdekt dat het product hielp bij het genezen van wonden en een verlichting opleverde bij de jeuk die ontstaat bij het in aanraking komen met brandnetels. Het laatste werd vooral op het platteland erg

gewaardeerd. Pas in de negentiende eeuw had Louis Pasteur ontdekt dat bacteriën er de oorzaak van waren dat de alcohol in de wijn werd omgezet in azijnzuur. Toen de productie van azijn kon plaatsvinden zonder dat men er wijn meer voor nodig had werd het product veel goedkoper en nam het aantal toepassingen toe. Schoonmaken en kalk verwijderen bleek met azijn goed te gaan. Verder werd azijn, naast vele andere toepassingen, gebruikt om kleuren in textiel vast te houden. De azijn van Herzenberg werd echter nog steeds verkregen via wijn. Door zorgvuldig experimenteren had hij een constante kwaliteit weten te realiseren. Door toevoegingen van allerlei bijproducten als kruiden, was een serie haast unieke azijnsoorten verkregen die, ook weer verpakt in fraaie flacons, zeer gewild waren bij de welgestelden en in de betere restaurantkeukens. Voor de laatste was zelfs een soort groot verpakking ingevoerd. Vooral de bacteriën die de omzetting van wijn naar azijn veroorzaakten hadden Herzenberg aan het denken gezet. Wat konden bacteriën nog meer. Een speciaal laboratorium, ver verwijderd van de eigenlijke fabriek, met een bezetting van een vijftal onderzoekers zou uitkomst moeten brengen.

De ontwikkelingen in het Duitsland van na de grote Wereldoorlog zaten Herzenberg echter niet mee. Herr Hartung zelf had wel wat gezien in de opkomst van Hitler en de mogelijkheden die hiermee geschapen werden voor het land en, als hij het goed aanpakte, ook voor hem zelf. Voorzichtig als hij was bleef Herr Hartung buiten elk politiek gebeuren al volgde hij het wel in diverse kranten die hij altijd los kocht bij verschillende kiosken. Hij wilde niet in één naam genoemd worden met één bepaalde politieke richting. Vanaf het begin van de opkomst van Hitler was duidelijk dat die fel anti Joods was en toen Duitsland op 19 oktober 1939 uit de Volkenbond stapte had Dr. Herzenberg dat een stap naar de ondergang genoemd. Verschillende maatregelen van Hitler gaven duidelijkheid aan diens bedoelingen: Duitsland moest weer groot en machtig worden. Herr Hartung had inwendig gejuicht. Naar buiten sprak hij er echter met niemand over, ook niet met Dr. Herzenberg die steeds meer aan hem overliet wat de

fabriek aanging. Het min of meer geheime laboratorium viel daar echter niet onder en de nieuwsgierigheid van Herr Hartung groeide. De verschillende stappen van Hitler hadden een duidelijk uitwerking op het gedrag van Herzenberg. Telkens als er weer een nieuwe actie tegen de Joden werd ondernomen leek hij verder ineen te schrompelen en werd zijn gedrag gejaagder. Zo was daar op 15 september 1935 de wet ter Bescherming van het Duitse bloed en de Duitse Eer van kracht geworden. Deze wet hield in dat Joden niet meer met niet-Joden mochten trouwen, dat Joden niet meer de Duitse vlag mochten hijsen en dat Joden geen Duitsers meer in huishoudelijk dienst mochten hebben. Herr Hartung had het een belachelijke wet gevonden maar er wijselijk over gezwegen. Toen de Duitsers op 7 maart 1936 de gedemilitariseerde zone van het Rijnland waren binnengetrokken, had Herzenberg het de volgende stap naar de ondergang genoemd. Nadat op 26 april 1938 een decreet was afgekondigd dat elke Jood met een kapitaal van boven de 5000 Deutsche Reichsmarken daarvan aangifte moest doen, leek Herzenberg vreemd genoeg wat op te bloeien. Pas later zou blijken waarom. Op 28 oktober 1938 was er een soort oorlogsverklaring tegen de Joden die begon met het over de Poolse grens drijven van bijna 18.000 in Duitsland wonende Joden. Deze mensen beschikten niet over een Pools paspoort. In de nacht van 9 op 10 november 1938 barstte de oorlog tegen de Joden echter pas goed los. In de zogenaamde Kristalnacht werden in heel Duitsland ongeveer 270 Synagogen vernield of in brand gestoken. Joodse winkels en woonhuizen werden vernield en geplunderd en vele branden gesticht. Meer dan 20.000 Joodse mannen werden gevangengezet. Ook het woonhuis van Dr. Herzenberg was in vlammen opgegaan. De dr. was zelf niet aanwezig geweest daar hij voor enkele dagen op zakenreis was. De man had Herr Hartung niet willen zeggen waarheen maar het ging om een grote opdracht. Herzenberg was de op de Kristalnacht volgende dag niet op de fabriek verschenen evenmin als de paar daarna volgende dagen. Herr Hartung die toch al zo'n beetje de dagelijkse leiding had zorgde ervoor dat het bedrijf normaal bleef draaien maar maakte zich

toch zorgen. Er deden allerlei geruchten de ronde over het opsluiten van Joden en de stad waren de gevolgen van de Kristalnacht nog duidelijk zichtbaar. Er werden zo nu en dan zelfs nog nieuwe slachtoffers gevonden en ook woningen van de allerarmste Joden moesten eraan geloven. Eindelijk na een week had Herr Hartung contact gekregen met Dr. Herzenberg. De man had hem op weg naar huis opgewacht en zeer geheimzinnig gedaan. Herr Hartung had hem eerst niet herkend want de anders zo zorgvuldig geklede fabrikseigenaar had er meer uitgezien als een vagebond. Vale oude kleding, een wandelstok omdat hij plotseling kennelijk mank liep en afgetrapte schoenen. Het anders vrij lange haar was slordig kortgeknipt en geverfd. De zo zorgvuldig onderhouden baard was verdwenen. Herzenberg had hem meegetroond naar een duistere kroeg waar ze zich aan een afgescheiden tafeltje hadden neergezet. De kroegbaas had wel even raar gekeken bij de binnenkomst van de nette jonge man met de oude vagebond maar niets gezegd. In deze tijden zag je nog wel raardere dingen. Bij een kop koffie had Herzenberg aan Herr Hartung uitgelegd dat hij maar ternauwernood was ontsnapt aan het progrom van de Kristalnacht. Onverwacht was hij eerder huiswaarts gekeerd dan verwacht en hij had een groep krijsende mensen voor zijn woning aangetroffen die bezig waren de ruiten in te gooien en de deur open te breken. Hij had begrepen dat hij zo snel mogelijk weg diende te gaan en had zich die nacht gelukkig bij een niet Jood kunnen verbergen. Bij de vragend opgetrokken wenkbrauwen van Herr Hartung had Herzenberg gezegd dat Herr Hartung beter niet op de hoogte kon zijn van namen en plaatsen. Herzenberg had snel verslag gedaan van zijn activiteiten van de laatste dagen. Zijn zakenreis was geslaagd maar het was niet om en opdracht gegaan. Herzenberg had zijn bedrijf verkocht aan een veel groter bedrijf dat veel produceerde voor het leger en waarvan Herzenberg wist dat ze al van het begin af aan Hitler en zijn beweging financieel gesteund hadden. Hij had onderhandeld met een oude studiegenoot en daar Herzenberg de man in die tijd nog al eens door tentamens had gesleept was deze tot een wederdienst bereid geweest. Het, overigens ten opzichte van

de waarde veel te lage bedrag, was op een veilige rekening overgemaakt waarbij nog een klein bedrag in contanten was uitgekeerd. Daar zijn woning was vernield had Herzenberg geweten dat ze naar hem op zoek waren en om die reden kon hij zich ook niet bij een bank laten zien om geld op te nemen. Herr Hartung had medelijden gehad met zijn nu vroegere werkgever. De man was in één klap alles kwijt en zelfs zijn leven liep gevaar. En dat alleen omdat hij Jood was en Hitler om een of andere duistere reden een grote haat had tegen alles wat Jood was. Het rare daarbij was dat Hitler aan de zijde van Joden in de loopgravenoorlog van De Grote Oorlog had gevochten. Vele tienduizenden Joden hadden dat gedaan voor het land dat ze, ondanks het Jood zijn, als hun vaderland beschouwden.

Geheimzinnig had Dr. Herzenberg een papiertje naar Herr Hartung geschoven nadat hij eerst omzichtig om zich heen had gekeken of niemand op hen lette. Met een flauwe glimlach had hij zacht gezegd dat Herr Hartung zich op dat adres moest melden. Hij zou er vernemen dat zijn toekomst verzekerd was, dat hij zich niet verrast moest tonen bij wat er daar ook zou gebeuren en dat hij het beste enige eerbied ten toon kon spreiden. Hij had er met een grimas aan toegevoegd dat hij zich geen zorgen behoefde te maken daar het niet het adres was van een Jood. Tot slot had de nu voormalige fabrikseigenaar hem gezegd dat hij de nieuwe eigenaar had medegedeeld dat Herr Hartung het bedrijf over twee maanden zou verlaten, genoeg tijd om zijn opvolger in te werken. Met enige spot had de man eraan toe gevoegd dat de productie op de huidige voorraden nog een klein jaar kon draaien dan zouden de ingrediënten die Herzenberg zelf maakte en waarvan het recept geheim was, op zijn. De hebzucht van de nieuwe eigenaar, die aan Herzenberg een bespottelijk laag bedrag voor de fabriek had betaald alleen omdat hij een vervolgte Jood was, zou hem dan danig opbreken. Herr Hartung kon zich de paniek voorstellen die er zou uitbreken als duidelijk werd dat het grootste deel van de productie niet kon draaien zonder de geheime ingrediënten van Herzenberg. Dan had ex-eigenaar hem gevraagd om nog een kwartiertje in de kroeg te blijven

hangen en gezegd dat het wel eens een flinke tijd kon duren voor ze elkaar opnieuw zouden ontmoeten. De man was opgestaan en verdween schuifelend, steunend op zijn stok, naar buiten. Herr Hartung had maar een biertje genomen. Het duizelde hem. Herzenberg verdwenen en het bedrijf verkocht. Herr Hartung had zelf ook wel begrepen dat de toekomst er voor de Joden in Duitsland uiterst somber uitzag. Zouden echt alle bezittingen van die mensen worden afgenomen? Maar ze moesten toch ook leven, eten en wonen. Zou het gerucht dan werkelijk waar zijn dat het de bedoeling was om alle Joden in werkkampen onder te brengen waar ze in ruil voor een bed en wat eten slavenarbeid zouden moeten verrichten. Herzenberg had kennelijk geregeld dat hij het land uit kon maar hoe kon hij dat voor elkaar krijgen. Reizen naar het buitenland was zeker niet gemakkelijk meer. De controles waren zeer scherp en de controleurs uitermate achterdochtig. Bij de minste geringste verdenking werd je uit de rij van wachtenden geplukt en als een nader onderzoek dat vergde werd je zonder enig pardon in de gevangenis gegooid of naar een kamp gestuurd en je moest dan maar afwachten wanneer je er weer uitkwam, als dat al gebeurde. En waar zou de man heen moeten. Frankrijk leek niet erg veilig net als het oosten van Europa. In Italië zou hij niet terecht kunnen daar dat ook fascistisch was en het was zeker niet uitgesloten dat Spanje een verbond met Hitler zou aangaan. Amerika, waar al zo veel Joden vrijwel probleemloos gehuisvest waren, leek de beste optie. Dat zou nog wel kunnen ook als de vluchteling via België, Nederland of Denemarken kon reizen. Herr Hartung was er in ieder geval zeker van dat als hij zou moeten vluchten het in principe Amerika zou worden. Hij had nog een paar dagen gewacht voor hij zich op het opgegeven adres had gemeld. Het eerste wat hem was opgevallen was het opvallende portret van Hitler aan de muur in de ontvangsthal. Dr. Herzenberg wist zijn relaties wel te kiezen! Zijn bedrijf verkocht aan een leger leverancier die onbetwist achter Hitler zou moeten staan en zijn zaken laten regelen door een rechtsgeleerde die ook een aanhanger van de grote Leider bleek te zijn. Wellicht hadden deze keuzes het voordeel dat de genomen beslissingen niet zo gauw zouden worden

teruggedraaid. Maar hoe had hij deze Hitler-aanhangers zo ver gekregen dat ze zakendeden met een Jood die nu ook nog eens een gezochte Jood was geworden. Soms was de gedachte wel eens bij hem opgekomen dat hij misschien zelf ook wel in de gaten werd gehouden maar die gedachte werd altijd al gauw verworpen. Ten eerste had hij zich nooit met politiek bemoeid, dus wel is waar niet openlijk voor Hitler gekozen, maar ook nooit iets ten nadele van de man gezegd. Als het in de fabriek of bij zijn weinige ontmoetingen met anderen ter sprake was gekomen, en Hitler was in die tijd een niet te vermijden onderwerp, had hij er altijd zijn bewondering er over uitgesproken dat de man toch maar de werkloosheid goed had bestreden, de eenheid bij het volk had teruggebracht en er voor gezorgd had dat Duitsland weer voor vol werd aangezien in Europa en daar buiten. Openlijk was hij dus nooit negatief geweest over de Leider en daar kwam nog bij dat Herr Hartung een uitgesproken Arisch uiterlijk had. Blond licht krullend haar, blauwe ogen en een wel is waar niet echt atletisch maar toch redelijk flink postuur.

Hij hoefde in de hal niet lang te wachten voor hij door een blonde secretaresse naar een statig kantoor werd geleid. Bij binnenkomen stond de enige aanwezige in het kantoor op en bracht de Hitlergroet. Automatisch deed Herr Hartung hetzelfde. De woorden van Herzenberg dat hij zich bij niets verrast moest tonen schoten hem te binnen en hij nam zich voor zeer op hoede te zijn. Tegelijkertijd bestudeerde hij de man voor hem. Klein van gestalte, onberispelijk gekleed, een snorretje als dat van Hitler maar het meest opvallende waren zijn priemende samengeknepen ogen. Herr Hartung concludeerde dat het hier om een fanatiek gevaarlijk mannetje ging en was nog meer op zijn hoede. De man bedankte hem voor zijn komst, stelde zich voor als Herr Bader en verontschuldigde de afwezigheid van Herr Grünfelt. Een noodlottig ongeval van zijn vrouw in de bergen van Oostenrijk maakte zijn aanwezigheid onmogelijk. Herr Hartung had moeite om zijn verwondering niet te laten blijken. Wie verdomme was Herr Grünfelt, hij had nog nooit van de man gehoord. Dit moest wel haast een idee zijn van Dr. Herzenberg en was dat ook de reden geweest dat hij zich niet